

Surt a la llum la història oculta dels guerrillers de l'Exèrcit Republicà

Dos investigadors, un d'ells de Gandesa, relaten la tasca quasi desconeguda de les unitats de guerrillers durant la Guerra Civil

A. CARALT

història oculta de les unitats de guerrillers del bàndol republicà durant la Guerra Civil ha sortit a la llum. Dos investigadors, Francisco Cabrera (resident a Gandesa) i Domingo Blasco han treballat en els últims anys en l'extensa i inèdita documentació descoberta per casualitat a l'Arxiu de la Guerra Civil de Salamanca, una documentació entregada per un amic d'un dels comandaments dels guerrillers, el coronel Estrada, que s'exilià a França fugint del franquisme.

El frente invisible. Guerrilleros republicanos 1936-1939. De los Niños de la Noche al XIV Cuerpo (Editorial Silente, 2014), recupera la història completa d'aquestes unitats, que es van infiltrar darrere de les línies enemigues per cometre tot tipus d'actes de sabotatge, com la voladura de ponts i ferrocarrils o el segrest de militars.

Des d'octubre de 1936, la República va comptar amb unitats de guerrillers, alguns dels quals actuaven pel seu compte. «Els russos, però, també van crear el seu propi servei de guerrillers, al marge del Govern Republicà», relata Cabrera al *Diari*.

Aquesta situació fora de control i algunes accions que van provocar víctimes civils, circumstància que esperonà la propaganda franquista, decidí a l'Estat Major de l'Exèrcit de la República a

El coautor de 'El frente invisible', Francisco Cabrera, al Museu Memorial de la Batalla de l'Ebre. FOTO: JOAN REVILLAS

L'APUNT

Les maletes amagades als nazis

■ El llibre es nodreix del fons documental del coronel Estrada, un dels comandaments del XIV Cos d'Exèrcit. Cabrera detalla que es tractava d'un oficial molt pulcre que conservava tota la documentació existent de les operacions secretes dels guerrillers. Amb la derrota republicana, Estrada s'exilià al sud de França emportant-se en maletes més de 400 quilos de documentació.

Per evitar que la valuosa documentació caigués en mans dels nazis, després de l'ocupació de França, Estrada amagà les maletes sota terra en un jardí. Anys després de la guerra i amb les maletes intactes, encomanà

a un amic seu que diposés tota la documentació a l'Arxiu Històric Nacional a Madrid un cop s'instaurés a Espanya un règim democràtic.

L'any 1985, finalment, la documentació fou ingressada a l'arxiu. «Tot i així, es va indexar molt malament. A les capses només hi posava el títol genèric de *sabotajes*», apunta Cabrera. Aquesta és la raó per la qual l'arxiu Estrada va passar desapercebut pels historiadors, comenta l'investigador.

Tot i haver descobert la documentació, aquesta estava molt desordenada. Els dos investigadors hi han treballat durant una dècada abans d'editar el llibre.

integrar-los sota el comandament directe de l'Exèrcit Popular de la República.

Així, el febrer de 1938 es crea el XIV Cos d'Exèrcit, utilitzant el mateix nom d'un cos d'exèrcit desaparegut amb la derrota al nord d'Espanya. Poc més de 3.000 soldats, la gran majoria comunists, van conformar aquesta unitat secreta. Aproximadament la meitat són internacionals, procedents dels EUA, la Unió Soviètica, França o Txecoslovàquia.

Acabada la guerra espanyola, una part significativa actua al costat de la Unió Soviètica durant la Segona Guerra Mundial i posteriorment en la formació de maquis.

Presentacions i veterans

El llibre resultat de la investigació es presenta avui dissabte, a les 12.00 hores, al Museu Memorial de la Batalla de l'Ebre de Gan-

LES OPERACIONS

Destruir l'aeròdrom de la Sénia

■ *El frente invisible* documenta nombroses accions realitzades pels guerrillers durant la batalla de l'Ebre.

Sobresurt la missió d'atacar amb explosius l'aeròdrom de la Sénia, en mans de la Legió Cóndor, amb l'objectiu d'inutilitzar les instal·lacions i destruir els aparells. O el servei que estava disposat a prestar una brigada guerrillera formada per 200 membres, infiltrada també darrere les línies enemigues –a la població de Caseres– i preparada per atacar Batea en el cas que les tropes regulars republicanes haguessin aconseguit superar el front de Vilalba i amenaçar el poble terraltenc.

A banda de la batalla de l'Ebre, els guerrillers van actuar a nombrosos fronts de la Guerra Civil: les batalles de Terol –on van ser claus amb la voladura del Seminari i el Govern Civil–, Jarama o l'operació de la bossa de Bielsa, al Pirineu aragonès.

desa. Al vespre, segona presentació al municipi veí de Batea, a les 20.00 hores, al saló d'actes de l'Ajuntament. En tots dos casos, els autors signaran i posaran a la venda els exemplars. El seu preu de venda al públic és de 20 euros i inclou mig centenar de fotografies inèdites entre les seves 330 pàgines.

En una propera presentació a Barcelona els acompanyarà un dels pocs supervivents de la unitat, el català Pere Pi Cabanes.

L'Editorial Silente ha imprès uns 2.000 exemplars, que els autors esperen s'esgotin amb certa celeritat. Una segona fase del projecte preveu una edició electrònica de pagament on es detallaran més de 2.000 operacions dels guerrillers i els noms i algunes biografies de més de 2.000 membres de la unitat.